Ulosottolaitos
Utsökningsverket

Valtakunnanvoudin kanslia

8.2.2023

O 57/2022 vp

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lisälausuntonaan erityisesti Ulosottolaitoksen talousnäkymistä ja niiden vaikutuksesta henkilöstöön ja tuloksellisuuteen Ulosottolaitos kunnioittaen esittää seuraavaa.

1. Rakenneuudistuksen jälkeen Ulosottolaitoksen siirtyvät määrärahat ovat tällä hetkellä noin 22 miljoonaa euroa. Niitä on kerätty uudistusta varten. Uudistuksen ensimmäiset vuodet (2021-2022) ovat olleet poikkeuksellisia sillä tavoin, että satojen rekrytointien vuoksi virkoja on ollut runsaasti avoinna, jolloin määrärahoja on säästynyt. Kuitenkin vuonna 2022 käytettiin näitä säästöjä jo noin kaksi miljoonaa euroa ja arvio siirtyvien määrärahojen käytön tarpeelle on tälle vuodelle yli kuusi miljoonaa euroa. Näin ollen siirtyvät määrärahat hupenevat nopeasti ja ohjeellinen taso, jolla niitten tulisi olla, noin kahdeksan prosenttia budjetin loppusummasta (eli 8-9 miljoonaa euroa), saavutetaan parissa vuodessa.
2. Nykyinen budjetin taso ei siis ole riittävä. Kun tähän otetaan mukaan Ulosottolaitokselle menokehyksissä asetettu noin neljän miljoonan euron lisäleikkaus, havaitaan tilanteen mahdottomuus: vuoden 2022 tasoon nähden on aliresussointia noin kuuden miljoonan euron verran. Tilanne näyttää lisäksi edelleen pahenevan.
3. Ulosottolaitos teki rakenneuudistuksessa siltä edellytetyt säästöt. Henkilötyövuodet vähenivät noin 200:lla. Tämä on merkinnyt yli 10 miljoonan euron vuosittaista säästöä valtiolle. Virkoja on siten se määrä, mikä uudistuksessa arvioitiin ja edellytettiin.
4. Miksi määrärahat eivät sitten riitä? Vuosien varrella tietotekniikkamenot, mutta myös muut menot ovat kasvaneet. Niitä ovat kasvattaneet yleinen hintatason nousu, palkkausratkaisut, menettelyuudistukset jne. Näitä ei aina ole täysimääräisesti kompensoitu määrärahoihin. Erityisesti kun siirtyviä määrärahoja uudistusta varten on ollut tavallista enemmän, on helposti katsottu, että lisääntyneistä menoista selvitään, kun siirtyviä rahojakin on paljon. Monet pienet uudistukset on myös toteutettu siten, että niitten aiheuttamat menolisäykset ”maksetaan kehyksestä” eli niihin ei ohjata uutta rahoitusta. Kun näitä pieniä menolisäyksiä lasketaan yhteen, niistä tulee kuitenkin huomattaviakin summia.
5. Jos määrärahojen riittämättömyyteen ei tule korjausta, menoja on leikattava. Ulosottolaitoksessa menot koostuvat seuraavista eristä:
   - palkkakustannukset n. 80 %
   - tietotekniikkamenot n. 8 %
   - toimitilamenot n. 7 %
   - muut menot n. 5 %

   Tietotekniikkamenoista on erittäin vaikeaa säästää, kun hinnat kohoavat ja toiminnan kehittäminen tätä kautta kuitenkin mahdollistaisi henkilöstösäästöjäkin.

   Toimitilamenoissa ja muissa menoissa ei ole juurikaan säästövaraa.

   Jäljelle jää henkilöstömäärän sopeuttaminen.

6. Nykyisllä palkkakustannustasoilla säästön aikaan saaminen vaatisi hieman yli 120 viran lakkauttamista. Osa henkilöstön tarkentavista virkaehtosopimuksista on sopimatta, joten palkkauskustannuksissa voi vielä tulla lisämenojakin.
7. Tällaisen virkamäärän lakkauttaminen aiheuttaisi 1160 henkilön laitoksessa huomattavan toiminnan tason heikentämisen. Henkilömäärä on uudistuksessa jo asettunut varsin alhaiselle tasolle. Vähennys olisi hieman yli 10 % henkilöstön määrästä. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että suhteellisesti vastaava vähennys poliisikunnassa merkitsisi noin 800 poliisin vähennystä. Ulosottolaitoksen toiminta ja tuloksellisuus heikkenisi. Oikeudet ja velvollisuudet toteutuisivat huonommin. Kun valtiolle tilitetään velkojana ja ulosoton asiakasmaksujen saajana noin 400 miljoonaa euroa vuosittain, pienikin tuloksellisuuden aleneminen aiheuttaisi valtiolle selvästi suuremman rahallisen tappion kuin säästö menoleikkauksissa. Esimerkki:
   - rahamääräinen perimistulos (onnistumisprosentti) vuonna 2022 oli 38 %
   - oletetaan, että tällä tuloksella valtiolle tilitettäisiin esimerkinomaisesti 400 miljoonaa
   - onnistumisprosentin alentuessa yhdellä prosenttiyksiköllä 37 %:in, tulos putoaisi 100x1:38 eli 2,63 %:lla, mikä rahassa merkitsisi noin 10,5 miljoonaa euroa
   - pienikin tuloksellisuuden pudotus on siis valtion fiskaalisille ambitioille sangen haitallista
   - muitten velkojien osalta menetykset ovat yhteensä vielä suurempia
8. Virkamäärän alentamiseen ei ole voitu varautua luonnollista poistumaa hyväksi käyttäen. Henkilöstömäärä on laskettu niin alhaiselle tasolle, että toimintaa vaarantamatta sitä ei voida vähentää. Lisäksi rakenneuudistuksen toimeenpanon ja muitten poikkeusolojen johdosta tätä ei ole voitu tehdä vaarantamatta koko sinänsä hyvän uudistuksen läpiviemistä. Sopeutumisaika on lisäksi vain pari vuotta, mikä ei anna mahdollisuuttakaan selvitä asiasta luonnollisen poistuman avulla.
   Näin henkilöstömenojen vähentämistavaksi on jäämässä irtisanomismenettely.
9. Tilanne heijastuu Ulosottolaitoksessa epävarmuutena ja tulevaisuudenpelkona. Määräaikaiset virkamiehet hakeutuvat muualle turvatumpiin työpaikkoihin ja näin menetetään paljon uutta, vastikään koulutettua, osaavaa, nuorta työvoimaa. Myös vakinaiset viranhaltijat kokevat asemansa epävarmaksi. Kaikki tämä heikentää entisestään työssä jaksamista ja epävarmuus tulevaisuudesta kuormittaa vielä enemmän kuin raskas työ.
10. Ulosoton rakenneuudistus on tuonut huomattavia säästöjä sekä parantanut toiminnan laatua ja tuloksellisuutta. Sitä ei saisi vaarantaa lyhytnäköisillä säästötoimenpiteillä, jotka kääntyvät oikeudenhoidon heikentymiseksi ja myös valtiontalouden tappioksi.

Juhani Toukola
valtakunnanvouti